

Schieten in de eigen voet

Het overheidsbeleid is erop gericht de sociale basis te versterken. Het laatste wat ze daarbij kan gebruiken, is dat sociaal werkers zich gedwongen zien het vak te verlaten. Toch is dit precies wat wel aan het gebeuren is. Door financiële krapte dreigt de continuïteit van het sociaal werk structureel te worden aangetast.

TEKST: FRANK VAN WIJCK FOTO'S: PIXABAY/SILBERFUCHS

Sociaalwerkorganisatie WijZijn uit Bergen op Zoom luidt de noodklok: de gemeente wil bezuinigen op de sociale basis. Een vreemde ontwikkeling, want wie het Integraal Zorgakkoord leest, kan alleen maar concluderen dat de doelstellingen van dit akkoord uitsluitend met sterke (en ten opzichte van de huidige situatie: versterkte) participatie van de professionals in het sociaal domein te realiseren zijn.

“Het punt is dat de gemeenten contractueel niet aan het IZA gebonden zijn”, zegt Lex Staal, directeur-bestuurder van Sociaal Werk Nederland. “Het is de Vereniging Nederlandse Gemeenten die zijn handtekening onder dat document heeft gezet, niet de gemeenten zelf. Dan krijg je dus dit. Een schizofrene situatie natuurlijk. Want niet alleen het IZA, maar ook het Gezond en Actief Leven Akkoord en de Hervormingsagenda Jeugd gaan uit van de doelstelling dat de leefomgeving en de sociale context van mensen moeten worden verbeterd. Dan heb je toch echt het sociaal domein nodig.”

Fors tekort

De situatie in Bergen op Zoom is verre van uniek. Onderzoek van Bureau Bartels1 in opdracht van Sociaal Werk Nederland toonde aan dat sociaalwerkorganisaties vorig jaar door ontoereikende indexaties van Wmo-tarieven ruim 31 miljoen euro misliepen. In 2022 was ook al sprake van een onder-indexatie van 16,4 miljoen euro. Het gevolg is dat een kwart van de organisaties verlies maakt en dat twee derde zich genoodzaakt ziet om te snijden in het personeelsbestand. ‘Juist nu de verwachtingen van het sociaal werk hooggespannen zijn op maatschappelijke opgaven als preventie, participatie en samenlevingsopbouw’, schrijft Sociaal Werk Nederland op haar website. Niet voor niets draagt het rapport van Bureau Bartels de titel *Meer overleven dan innoveren*.

“Wat wel bijzonder is aan de brandbrief waarin WijZijn de noodklok luidt, is dat alle partners in het veld zich hier achter hebben geschaard”, zegt Staal. Dat klopt inderdaad, want die brief2 is mede ondertekend door Huisartsen Groep Eendracht, HuisartsenCoöperatie

West-Brabant, woningcorporatie Stadlander, Thuiszorg West-Brabant, SVW ontmoetingscentra Bergen op Zoom, GGZ NWB, NMO en MEE West-Brabant. “De partijen zeggen hier dus gezamenlijk: doe dit niet, want de problemen nemen alleen maar toe”, zegt Staal. “Overigens hoor ik ook landelijk van partijen in de zorg wel degelijk dat toekomstvast financiering nodig is voor het sociaal domein. Dat hebben zij ook nodig. Anders komen mensen na verloop van tijd weer terug in de zorg. En die is dan intussen – in overeenstemming met de plannen van het IZA – bezig geweest met afbouwen en kan dus niet meer aan die vraag voldoen.”

“Nu is **postcode afhankelijk** welke laagdrempelige ondersteuning beschikbaar is **voor bewoners**. Dat is **rechtsongelijkheid**.”

Keuzes maken

De problemen die WijZijn nu voor Bergen op Zoom zo nadrukkelijk aankaart, spelen dus overal, zo blijkt uit het rapport van Bureau Bartels. “Er is wel sprake van gemeentelijke verschillen”, zegt Staal. “*Overall* is het beeld dat gemeenten niet goed compenseren, maar er zijn veel gemeenten waar dit wel gebeurt. En dat zijn niet per se de rijke gemeenten. Het is meer een kwestie van keuzes maken, met de vraag hoe je investeert in de veerkracht van bewoners. Het hangt dus af van wethouders en gemeenteraden.”

De ambtenaren snappen de noodzaak om te investeren in het sociaal domein wel, denkt Staal. “Maar als

de wethouder niet de juiste vragen stelt, kan zomaar gebeuren wat we nu in zoveel gemeenten zich zien afspeelen. Met als gevolg dat sociaal werk in de kosten moet gaan snijden en veruit het grootste deel van die kosten is personeel. Er moeten dus mensen ontslagen worden. En het ergste is: die mensen keren niet terug. Die gaan iets anders doen en zijn dus definitief verloren voor het sociaal werk. Het is echt kapitaalvernietiging. Ik begrijp dat gemeenten krap zitten, maar ga met je partners in het sociaal domein het gesprek aan.”

Structurele oplossing nodig

Is de overheid in haar eigen voet aan het schieten? “Ja”, reageert Staal direct. “Er is echt een gesprek tussen Rijk en gemeenten nodig over de investering die nu moet worden gedaan in het sociaal domein. Anders is het onontkoombaar wat er gaat gebeuren: minder professionals in het sociaal domein, minder jongerenwerkers, minder opbouwwerkers, minder wijkgebouwen. Dan wordt dus alles op de wijkbewoners afgewenteld.”

Hier helpt alleen een structurele oplossing, is de overtuiging van Staal. “Het Rijk moet een sociale basis garantie gaan bieden en moet die heel helder definiëren. Nu is postcode afhankelijk welke laagdrempelige ondersteuning beschikbaar is voor bewoners. Dat is rechtsongelijkheid. Bijkomend probleem is natuurlijk dat we nu een demissionair kabinet hebben en dat dit een oplossing vergt waarvoor een missionair kabinet een vereiste is. De ambtenaren bij de ministeries kunnen wel adviezen verstrekken, maar ze kunnen niet het beleid bepalen.”

Vergeet de SPUK niet

De situatie zoals die nu is, houdt sociaal werkers uit de slaap, stelt Staal. “Bedenk daarbij ook wat gemeenten volgens het huidige kabinetsbeleid nog te wachten staat: de stevige korting op de uitkering in het gemeentefonds die de gemeenten per 2026 te wachten staat. Ik kan me eigenlijk niet voorstellen dat het komende kabinet hier geen aanpassing aan gaat doen.”

Toch hoeft de bestaande situatie nog niet direct te betekenen dat het hopeloos is, vindt hij. “Voor de korte termijn kunnen de gemeenten gewoon een beroep doen op de SPUK-middelen die beschikbaar zijn gesteld.” Een terecht opmerking natuurlijk, want de SPUK-regeling bundelt de geldstromen die zich richten op het stimuleren van gezondheid, sport en bewegen, preventie en het versterken van het sociaal domein. Hiermee worden de

afspraken gefinancierd die zijn gemaakt in het Gezond en Actief Leven Akkoord. “De gemeenten kunnen deze middelen gebruiken om op de korte termijn het gat te dichten dat nu bestaat in sociaal werk”, zegt Staal. “Dat geeft ze nog een kleine twee jaar de tijd – tot die voorgenomen korting voor de gemeenten per 1 januari 2026 – om tot een oplossing te komen die het sociaal werk structureel de ruimte en de continuïteit biedt die het nodig heeft.” <<

- (1) Onderzoek: sociaalwerkorganisaties in de overlevingsstand | Sociaal Werk Nederland
- (2) 47_2024-02-brandbrief-bergen-op-zoom.pdf (wijzijn.nl)

